

*ALKALOIDOK MEGHATÁROZÁSA MÁKGUBÓBAN
DISZPERZIÓS ÉS FOURIER-TRANSZFORMÁCIÓS
KÖZELI INFRAVÖRÖS SPEKTROSKÓPIAI
MÓDSZEREKKEL*

1

Izsó Eszter -Dr. Gergely Szilveszter

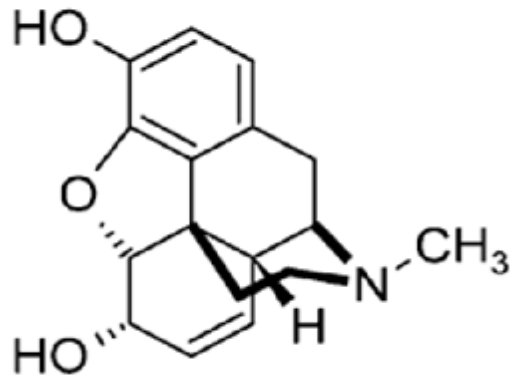
A MÁK

- ☉ A mák egyéves, lágyszárú, 50-150 cm magas növény
- ☉ **B₁-**, **B₆-**, és **B₂-vitamin**, illetve niacinforrás, emellett kalciumot, cinket, mangánt, rezet, vasat, foszfort, káliumot és magnéziumot tartalmaz
- ☉ Fő alkaloidjai: **morfin, kodein, tebain, papaverin**
  - Gyógyászatban alkalmazzák leginkább

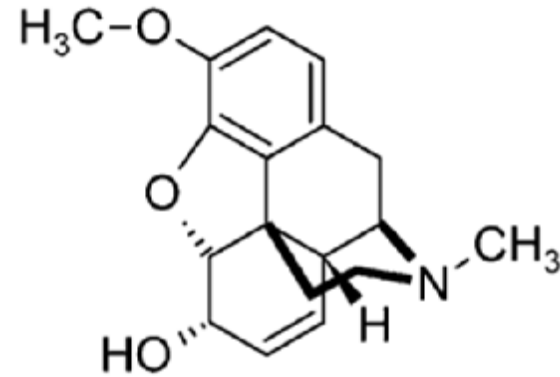

Alkaloidok	Máktokban lévő mennyiségük (%)
morfin	0,4-1,5
narkotin	0,3-1,0
papaverin	0,3-1,0
kodein, tebain	0,3-0,5

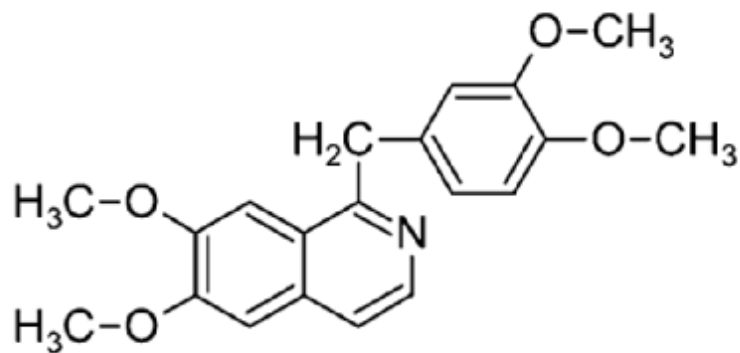
AZ ALKALOIDOK KÉMIAI SZERKEZETE

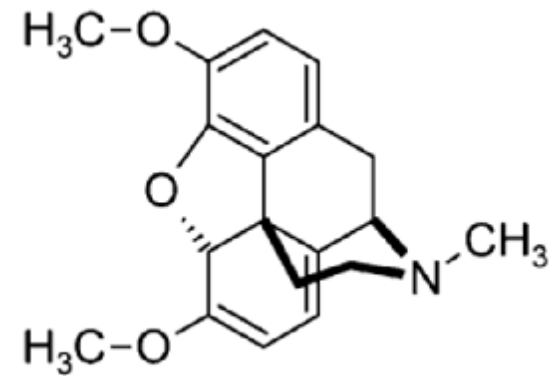
Morfin

Kodein

Papaverin

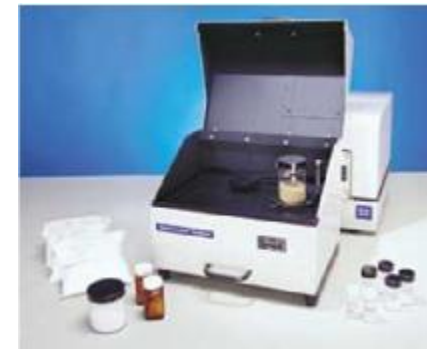

Tebain

A KÖZELI INFRAVÖRÖS SPEKTROSKÓPIA

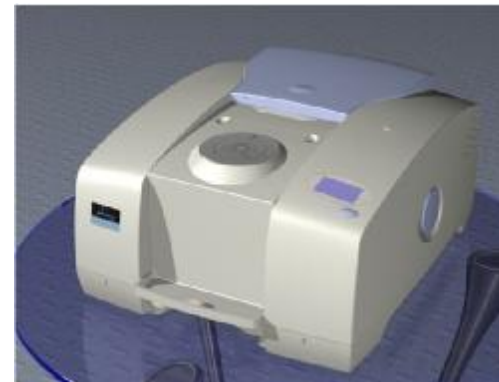
- ☉ **Sir William Herschel**é volt az első kísérleti leírás az IR sugárzásról (1800)
- ☉ **W. W. Coblentz** majd száz évvel később készített egy IR spektrométert
  - Nincs két vegyület, amelynek egyforma lenne az IR spektruma, ha még ugyanazokból az atomokból állnak is
    - ☉ pl. etil-alkohol vs. dimetil-éter: C_2H_6O , de CH_3-CH_2-OH vs. $H_3C-O-CH_3$
  - A hasonló kémiai csoportok elnyelési sávjai is hasonlóak
- ☉ NIR méréstartomány (**800-2500 nm**) elterjedése a gyakorlatban a '60-as évek közepétől (Karl Norris)
- ☉ Kereskedelmi forgalomba kerülő spektrofotométerek
  - '70-es évek második felétől: **diszperziós**
  - '90-es évek elejétől:
Fourier-transzformációs

- ☉ Diszperziós NIR spektrofotométer

FOSS NIRSystems
6500 + Rapid Content Analyzer

- ☉ FT-NIR spektrofotométer

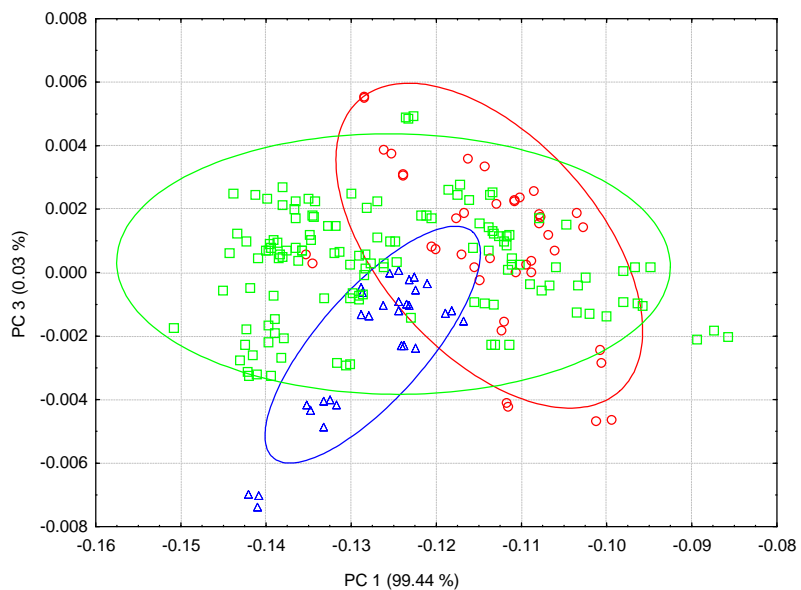
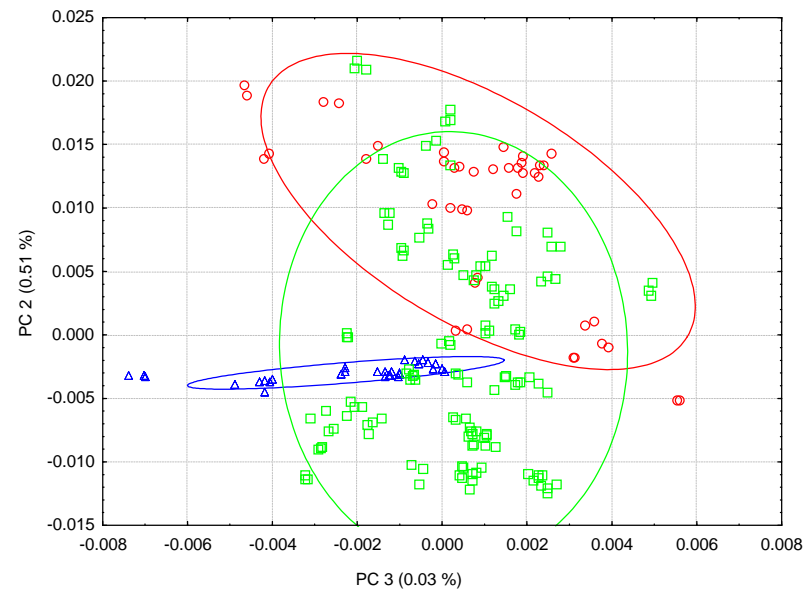
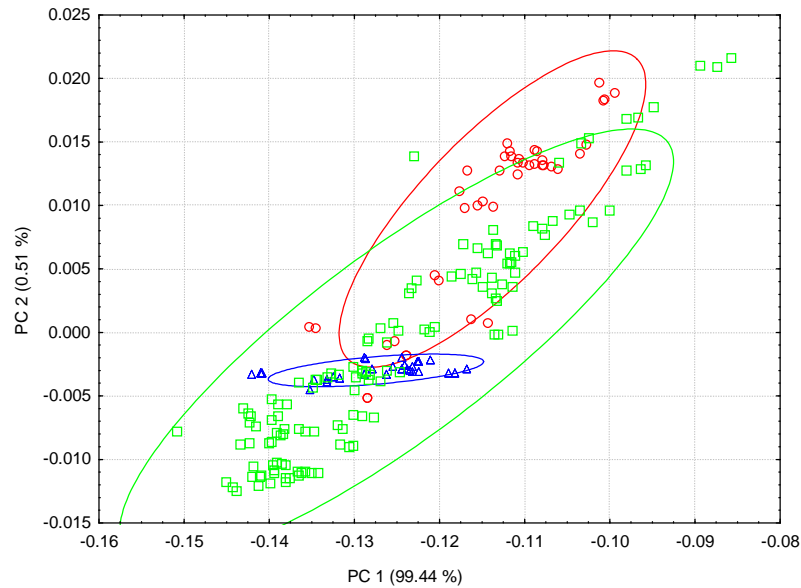

Perkin-Elmer Spectrum
400 + Near-infrared Reflectance Accessory

CÉLKITŰZÉSEK

- ☉ A vizsgált mátkok örlemény minták segítségével **különböző infravörös spektrométerek** adatfeldolgozásának optimálása az analóg módon feldolgozott spektrumok alapján
- ☉ Évjárat hatás megfigyelése (2008, 2009, 2010)
- ☉ A vizsgált minták spektrumainak **minőségi értékelése**, többváltozós adatelemző módszerekkel
- ☉ Az egyes **alkaloidok mennyiségi értékelése** a legkisebb négyzetek (partial least squares=PLS) módszerével, illetve spektrumkönyvtár felvételével

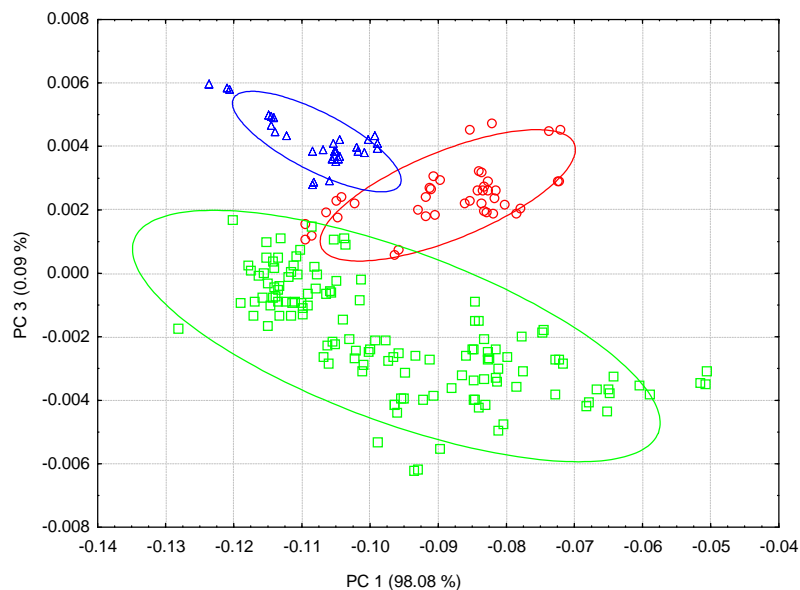
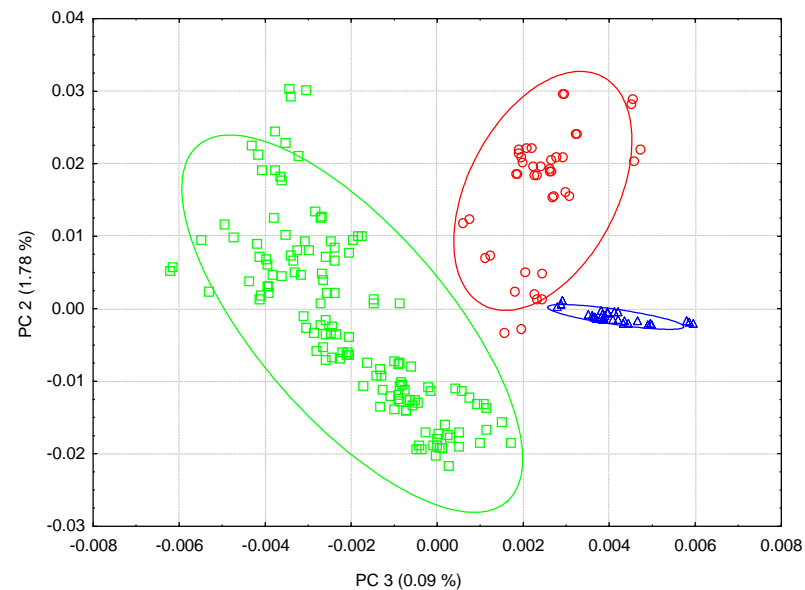
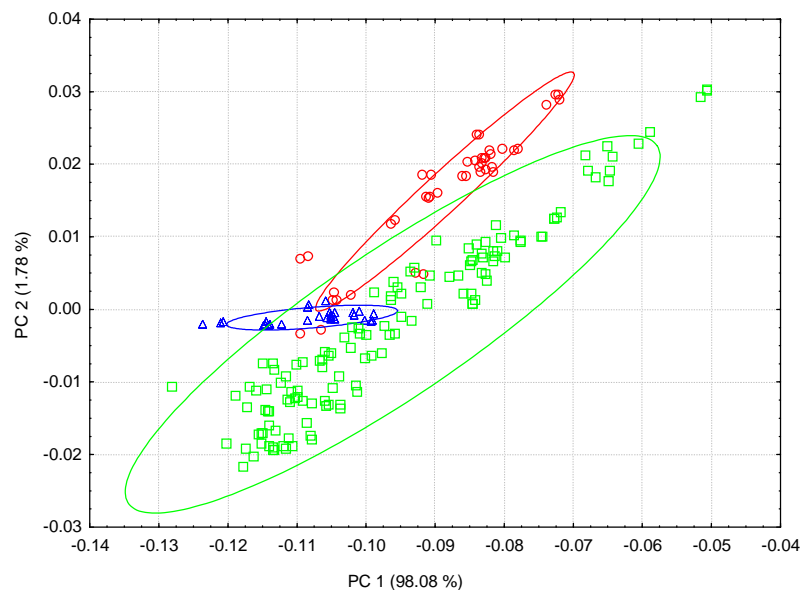
KEZELETLEN SPEKTRUMOK ÉRTÉKELÉSE

- ☉ Főkomponens elemzés (PCA)
- ☉ Diszperziós készülék esetén
- ☉ Beterhelt minták

$\text{TM} = 2008$ $\text{r} = 2009$ $\text{£} = 2010$ évekből
származó minták

KEZELETLEN SPEKTRUMOK ÉRTÉKELÉSE

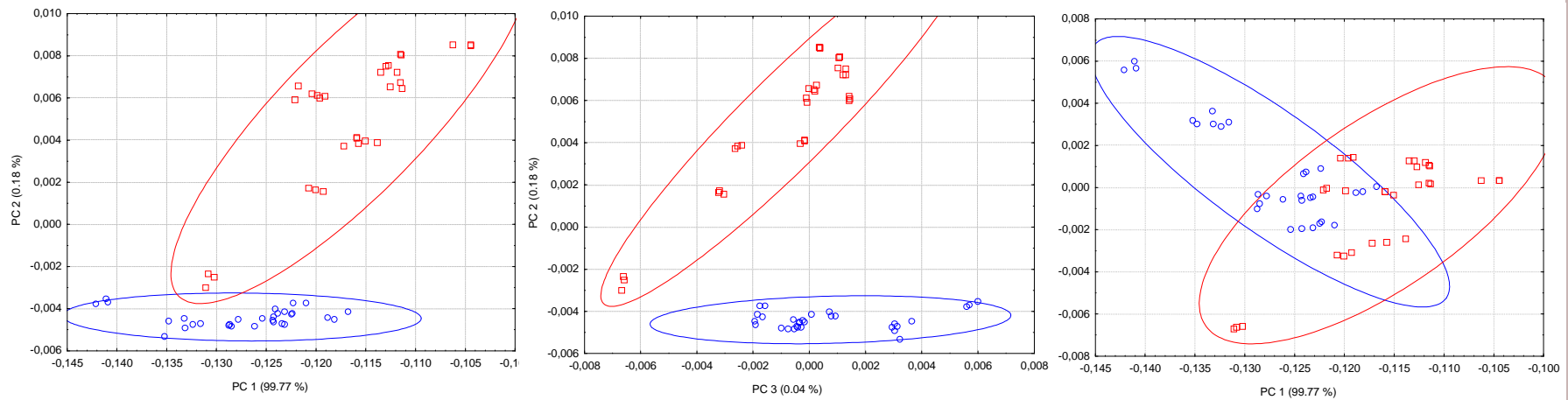

- ☉ Főkomponens elemzés (PCA)
- ☉ FT-NIR készülék esetén
- ☉ Beterhelt minták

TM = 2008 **r** = 2009 **£** = 2010 évekből
származó minták

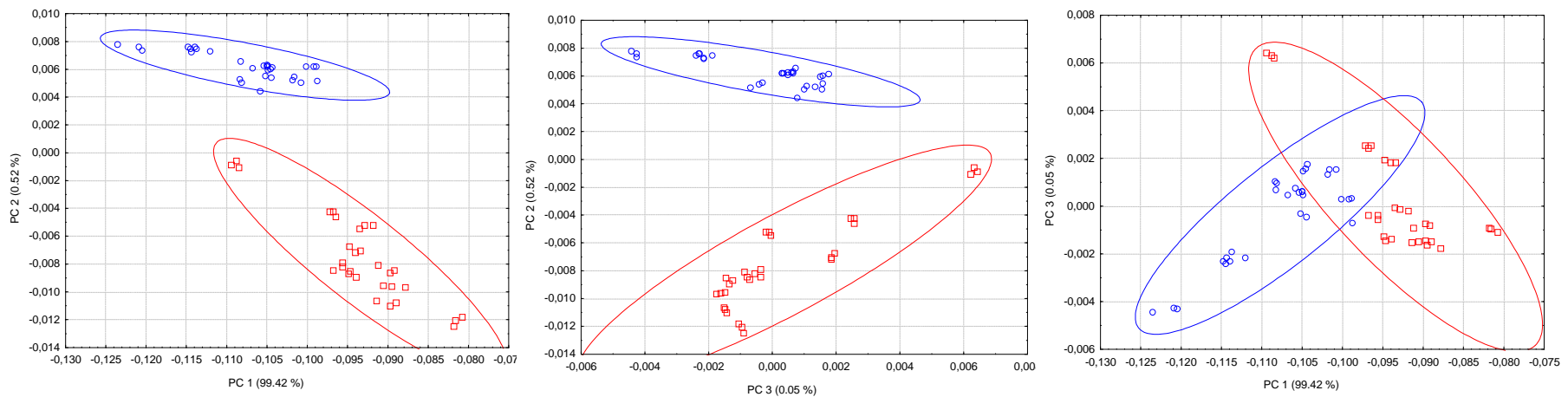
PCA-BETERHELT VS. KIEXTRAHÁLT MINTÁK ESETÉN

NIR

TM = beterhelt minták **£** = kiextrahált minták (2009)

FT-NIR

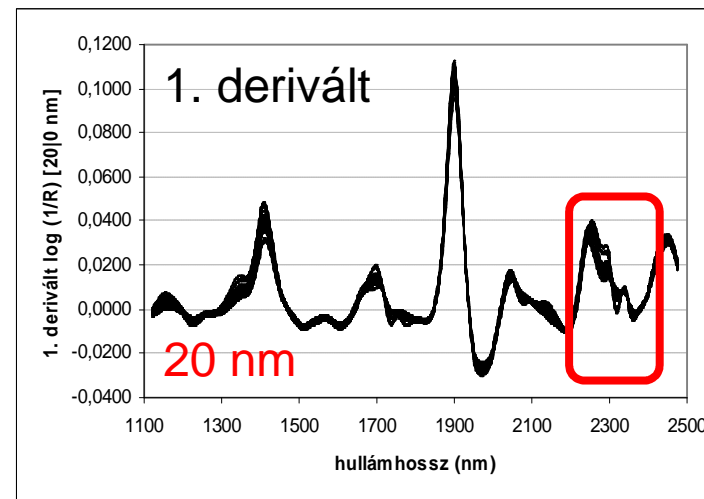
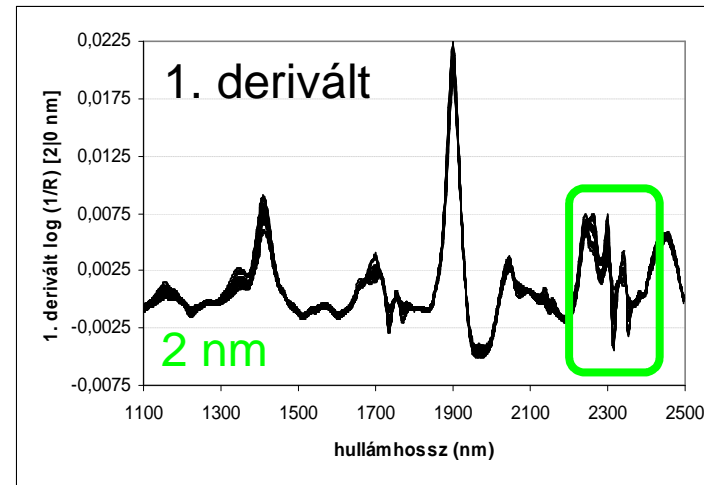

ELSŐ ÉS MÁSODIK DERIVÁLT SPEKTRUMOK

NIR

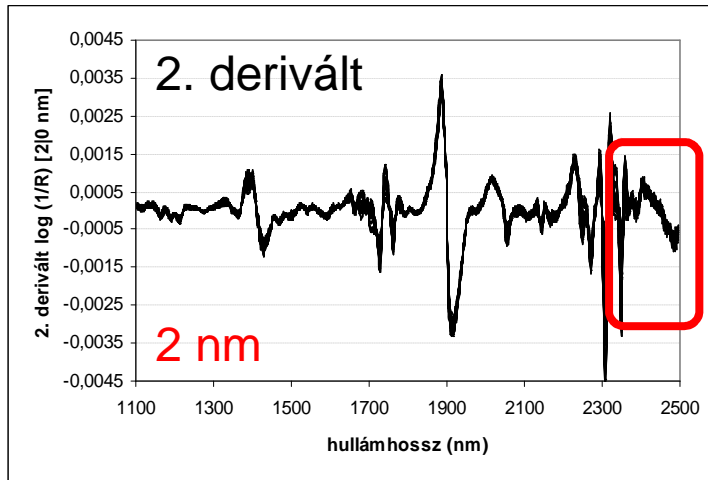
☉ Az első és második deriváltak képzése a kezeletlen spektrumokból más-más beállításokkal történik:

- **Diszperziós NIR** esetén:
2, 4, 8, 12, 16, 20 nm-es
(1, 3, 5, 7, 9, 11 pontos)
kapu
- **FT-NIR** esetén:
5, 9, 13, 19, 25, 37, 49, 149
pontos kapu

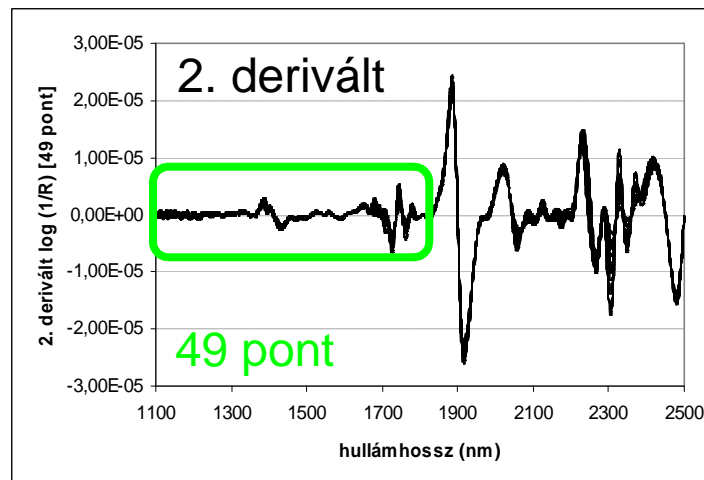
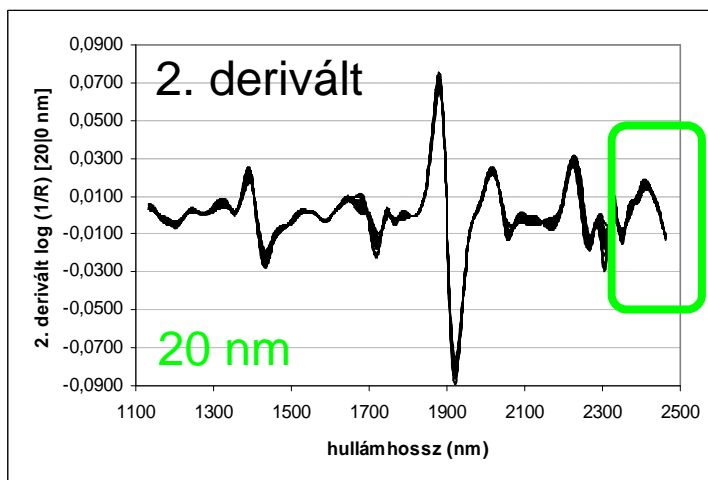
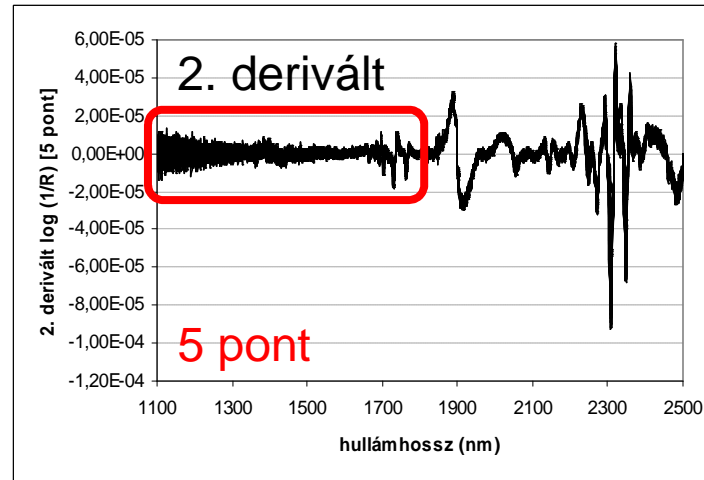

- ☞ Beállítások hatása a diszperziós és FT-NIR spektrumok zajosabb szakaszaira a második deriválás során

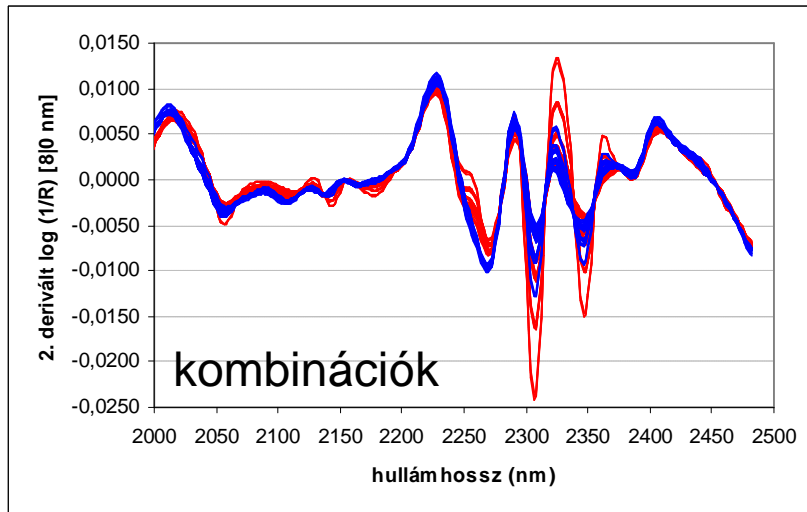
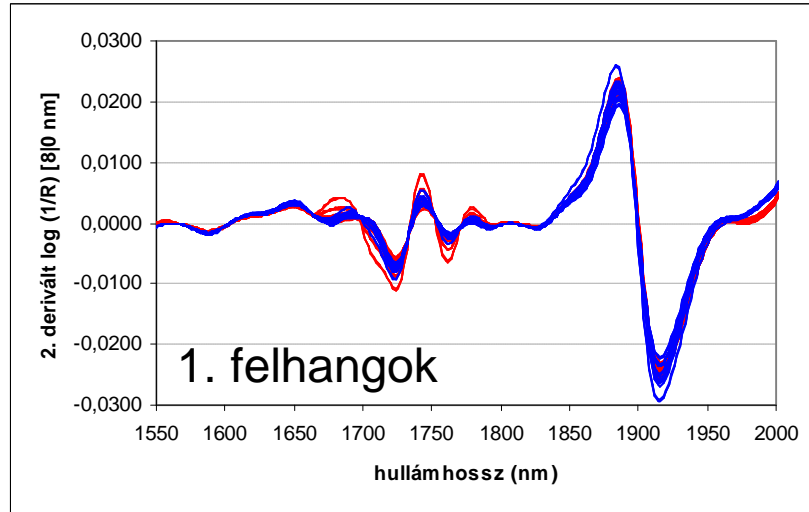
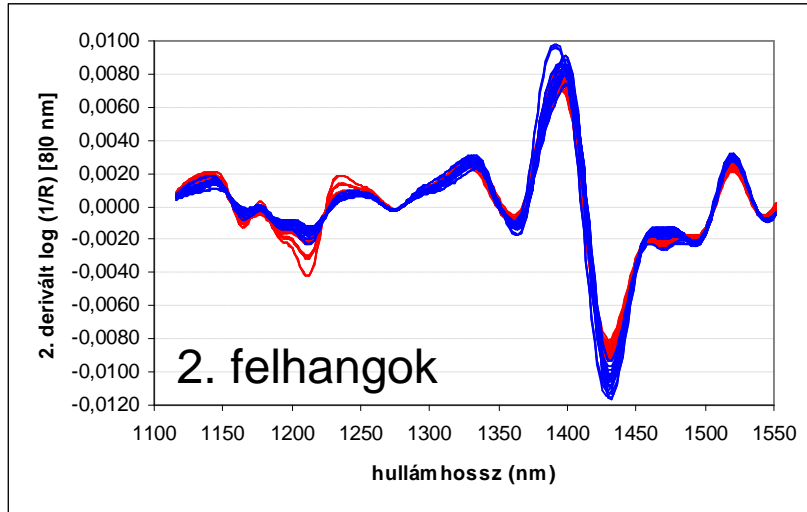
NIR

FT-NIR

ASSZIGNÁLÁS (CSÚCSAZONOSÍTÁS)

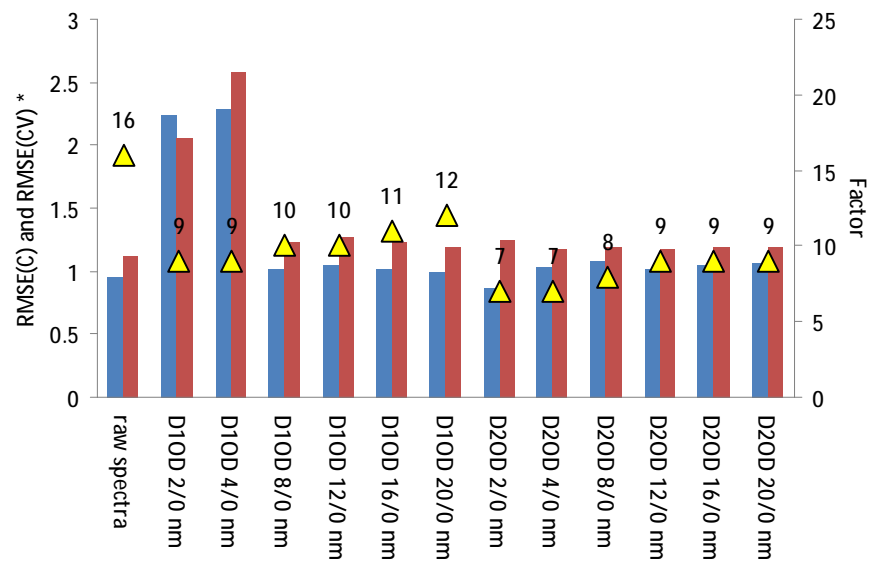
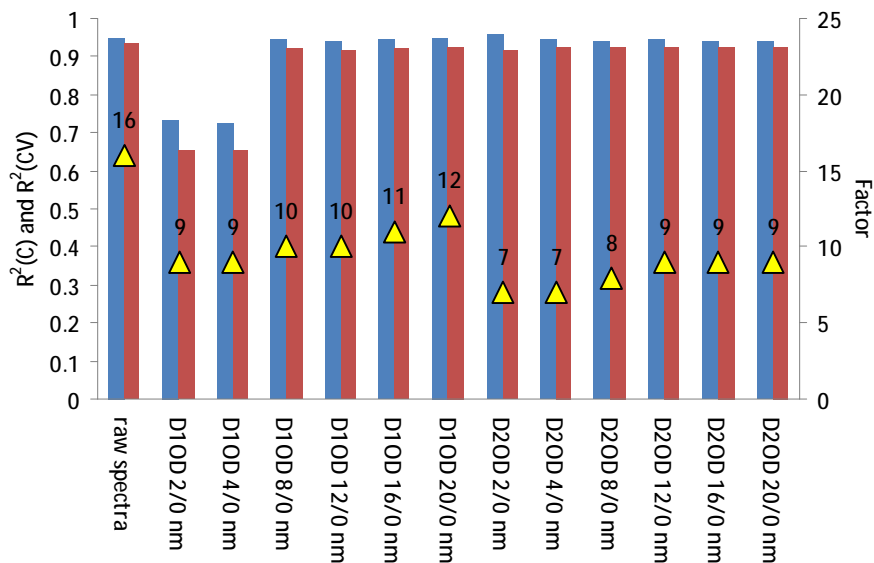
második felhangok **1100-1550 nm**
első felhangok **1550-2000 nm**
kombinációs sávok **2000-2500 nm**

Hullámhossz	Struktúra	Kötés
1192	CH ₃	C–H 2. felhang
1356	CH ₃	C–H kombináció
1426	ArOH	O–H 1. felhang
1478	CONHR	N–H vegyértékrezgés, 1. felhang
1536	keményítő	O–H vegyértékrezgés, 1. felhang
1574	CONH	N–H vegyértékrezgés, 1. felhang
1760	CH ₂	C–H vegyértékrezgés, 1. felhang
1762	CH ₂	C–H vegyértékrezgés, 1. felhang
1912	P–OH	O–H vegyértékrezgés, 1. felhang
1966	keményítő	O–H vegyértékrezgés
2054	fehérje	
2104	keményítő vagy	

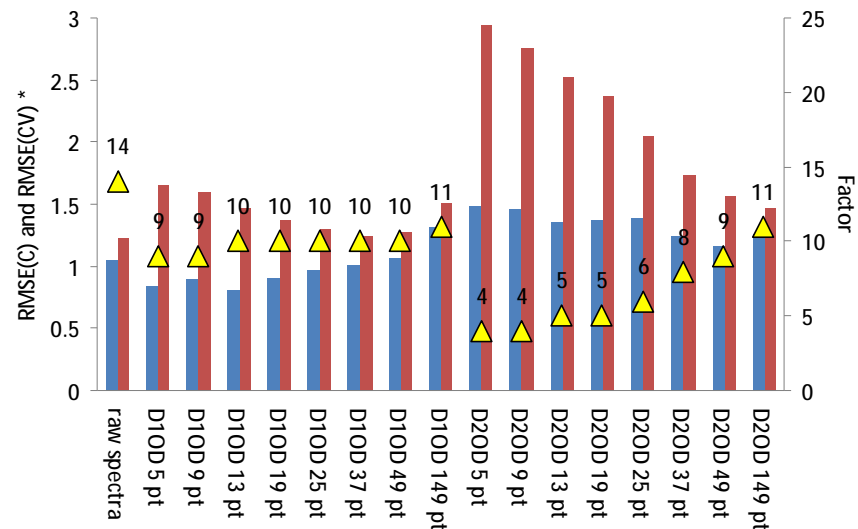
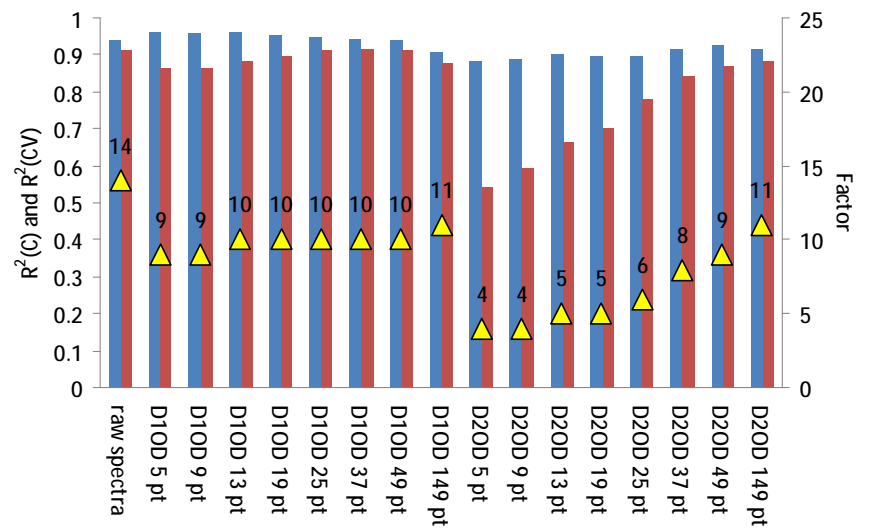
MENNYISÉGI ELEMZÉS

PLS KALIBRÁCIÓK- MORFIN

NIR

FT-NIR

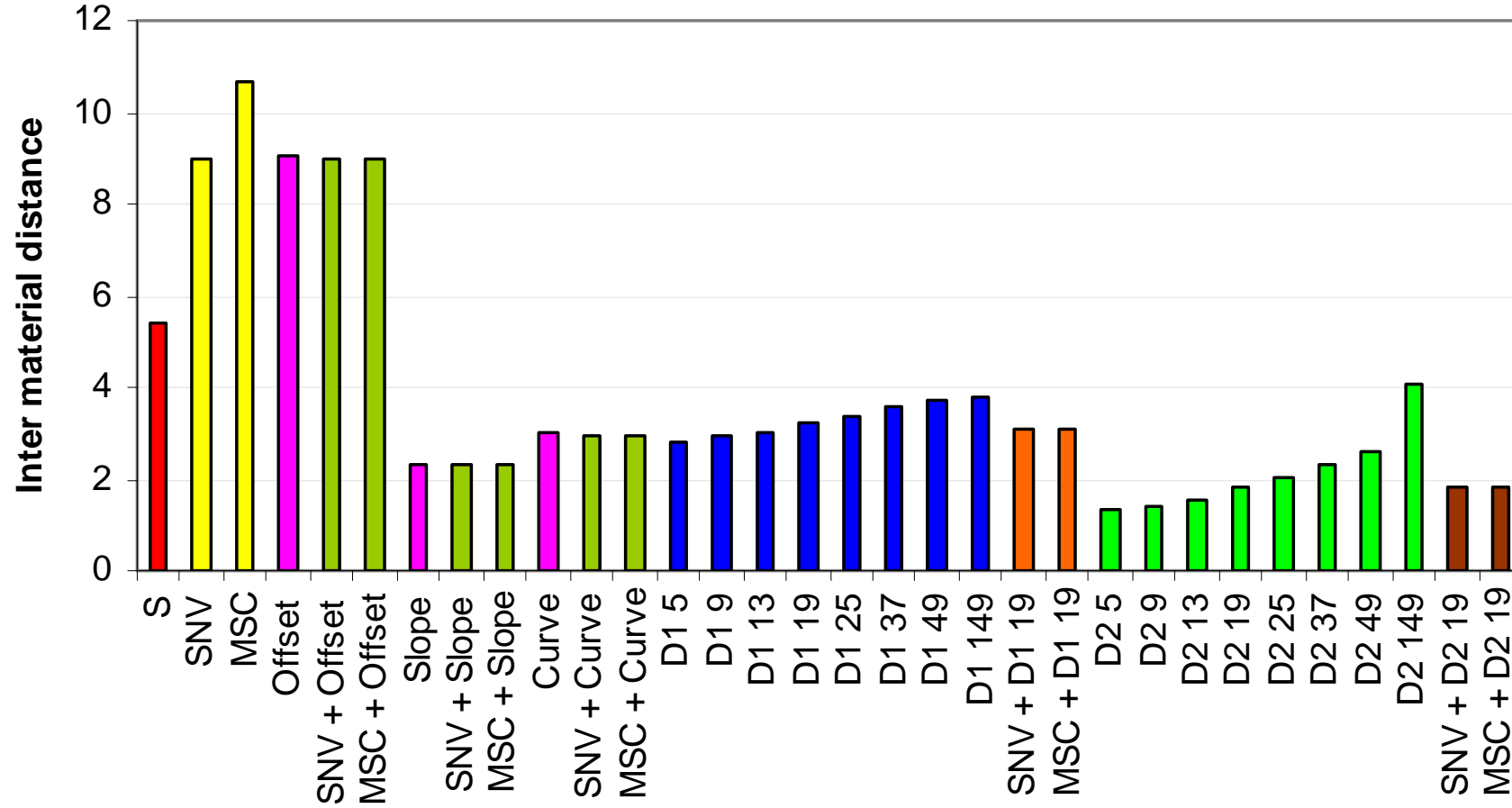
A TÖBBI ALKALOIDRA KAPOTT PLS KALIBRÁCIÓ

- ☛ **Diszperziós készülék esetén:**
  - ☛ A kodeinnél az alapspektrum kalibráció **15 faktoros**, és egyedül a második deriváltak 2 nm-es kapuértéknél megfelelő: 10 f
  - ☛ Az RMSE értékek sem kielégítőek: $RMSE(C) \lll RMSE(P)$
  - ☛ Tebainnál az alapspektrum magas faktor értékű, hibaértékek között nagy különbségek vannak, ezen modellek **túlillesztettek**: $f \approx f_{\max}$
  - ☛ Narkotin, papaverin: $RMSE(C) \lll RMSE(P)$
-
- ☛ **FT-NIR esetén:**
  - ☛ A kodein, tebain, narkotin esetén megfelelő a faktorszám, de alacsonyabbak az R^2 értékek is, és az RMSE sem megfelelő

SPEKTRUM KÖNYVTÁR

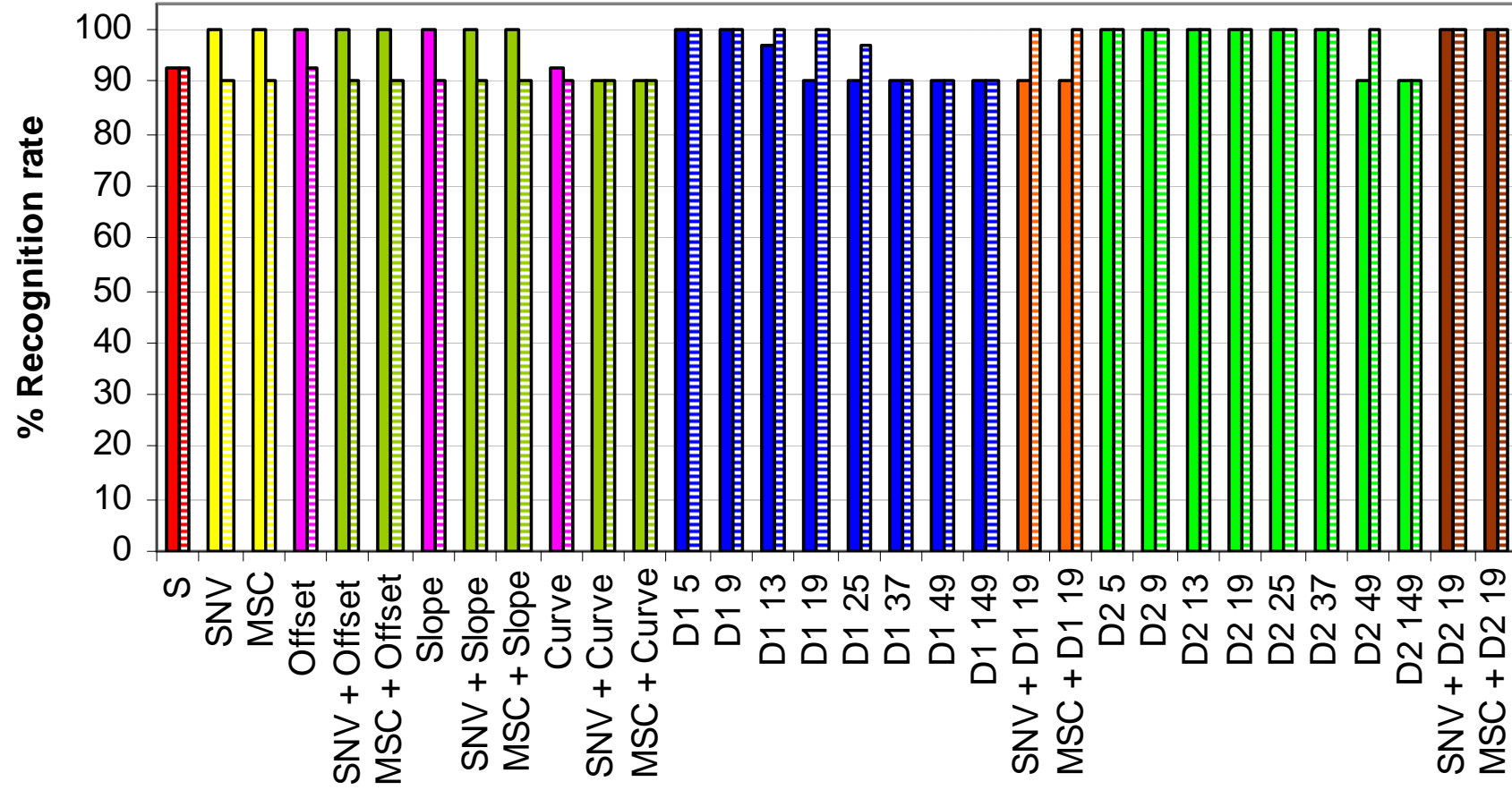
- ☉ Beterhelt és kiextrahált minták között
- ☉ Első ill. második deriváltak és szórás korrekciók
- ☉ SNV (standard normal variate),
MSC (multiplicative scatter correction) és alapvonal korrekció
(derivált, offset, slope, curve)
- ☉ **Távolság:** a két populáció elválásának mértéke
- ☉ **Elfogadási arány**
- ☉ **Elutasítási arány**

MENNYISÉGI ELEMZÉS-távolság

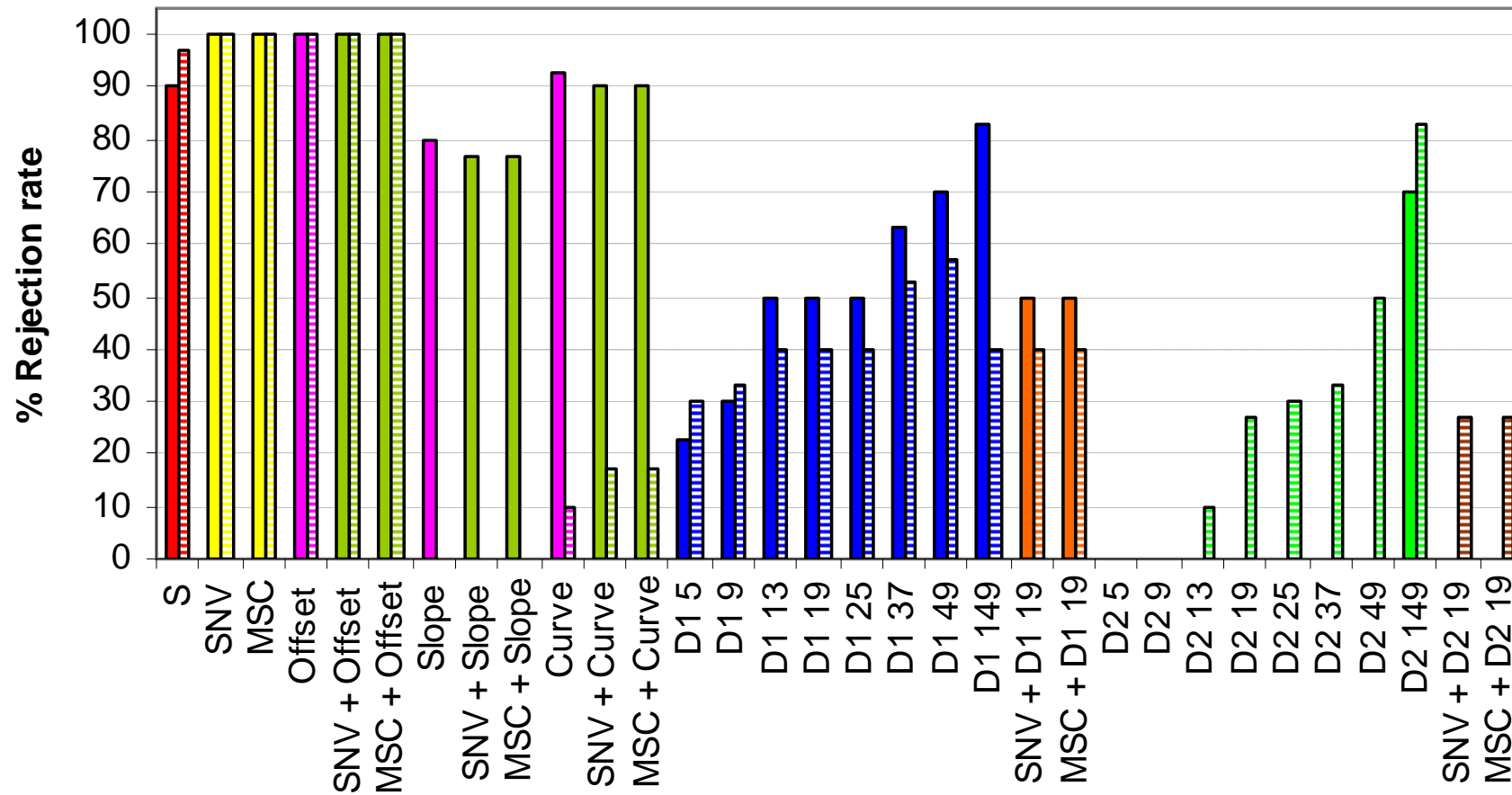

MENNYISÉGI ELEMZÉS- elfogadási arány

MENNYISÉGI ELEMZÉS- elutasítási arány

ÖSSZEFOGLALÁS

- ☛ **Minőségi vizsgálatok:**
- ☛ Nyers adatok: főkomponens elemzése, populációk elválása
- ☛ Beterhelt vs. kiextrahált minták (PCA)
- ☛ Második derivált spektrumok képzése ill. csúcsazonosítás

- ☛ **Mennyiségi vizsgálatok:**
- ☛ A PLS kalibráció során a műszerek képességéről kapott adatok:
diszperziós NIR a megfelelőbb erre a mintaseregre
  - Jobb az RMSE és az R^2 is
- ☛ Spektrum könyvtár

KÖSZÖNÖM A FIGYELMET!

